

Isabel de Villena: paraula de dona

Edicions de la Sal ha fet una tria en la «Vita Christi» d'Isabel de Villena, amb la intenció d'analitzar el paper de les dones en aquesta obra fonamental de la literatura religiosa.

Jordi Ventura

Isabel de Villena va ser tot un personatge de l'època més gloriosa del nostre segle d'or. A pesar del convent, del qual no li fou fàcil esdevenir abadesa, era prou coneguda en l'ambient literari que s'agitava i brillava en aquella València finisecular del mil quatre-cents. Del món catòlic i devot, s'entén. Com ara el bisbe de gràcia, Jaume Peres, i el notari Miquel Peres, els quals l'esmenten a les seves obres; el poeta-

molts escrits misògins medievals, era la que la monja tenia més a prop, en el temps i en l'espai i, és clar, en la mateixa llengua.

Amb tot això podem demanar-nos què hi fa la polèmica, que endevinem, en una obra medieval i mongívola, dedicada a la vida de Crist. I és que, com la seva lectura aviat posa en relleu, al costat de moltes consideracions, com ara la gran cultura demostrada per l'autora, el seu tarannà clarament aristocràtic i senyorial, la seva gran intel·ligència de dona va dedicada al paper

Sor Isabel de Villena volia posar les coses al seu lloc: igualtat de la condició femenina.

teòleg (o teòleg-poeta, ¿qui sap?) Joan Roís de Corella; i el metge maliciós, autor de milers de versos apariats, Jaume Roig, el més misògin i el més brillant de tots.

Tot el que sabem fa pensar que el metge versificador i la monja prosista es devien conèixer personalment. Eren conciudadans, coetanis i, a més, Jaume Roig era benefactor del convent de la Trinitat, on havia professat la seva filla Violant durant l'època que hi havia estat monja i abadesa sor Isabel.

Els fets anteriors tenen importància perquè, ben sovint (segons la hipòtesi que presentà Joan Fuster i que les seleccionadores també fan seva), l'obra de sor Isabel sembla una resposta, punt per punt, que contrareasta els arguments antifemenins de Roig. D'altra banda, l'obra d'aquest darrer, entre els

clau en alguns casos, i en altres preponderant, de l'element femení a la història evangèlica.

Efectivament, a l'obra, la predicació de Crist és objecte d'una atenció més aviat minsa si la comparem amb l'atorgada a Maria o a les altres protagonistes de la narració. Calculat en nombre de línies, un nucli d'unes 23.500 van consagrades a Maria o tenen dones com a participants, mentre que 4.000 solament van destinades a la predicació del Salvador.

Sembla que l'autora fos l'hereva de les discussions que predominaren —més del que ens ha estat explicat— entre els cristians dels primers segles. El paper exercit per Maria Magdalena, l'evangeli gnòstic de la qual ens ha deixat bones proves de la fricció entre l'element masculí i el femení en aque-

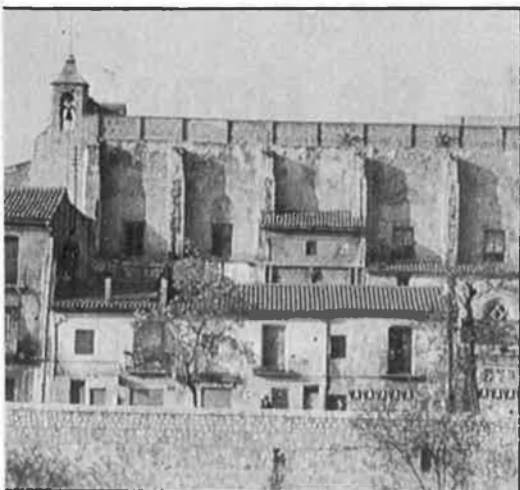
Al «Llibre de les dones», de Jaume Roig, li van ser afegits nous versos pels censors, favorables a la dona entre les dones, Maria.

lla església encara no del tot jerarquitzada. El rebuig que es feia de Maria Magdalena en el seu paper d'apòstol, que no fou l'únic, ja que una crítica escripturística d'avui pensa trobar rastres a la Bíblia d'una altra dona apòstol, Juno. O que la monja fos precursora de les discussions, amb amenaça de cisma i tot, que han travessat els sínodes de l'església anglicana en els darrers lustres, sobre si dones clergues i bisbes, o de cap manera, no.

I no solament en aquesta església, que ací ha rebut més difusió en funció de la possible convertibilitat (que no conversió) dels anglicans en catòlics sota el primat del Papa. També en altres esglésies l'admissió de dones al sacerdocí, primer, i a les més altes jerarquies, després, són notícia corrent als Estats Units, posem per cas.

Però no. Sor Isabel de Villena només (i ja era molt!) volia posar les coses al seu lloc: igualtat de la condició femenina enfront d'una posició, capellanesca i més concretament dominica, que les relegava a una ala inferior, quan no diabòlica, de la història del cristianisme.

No devia ser gens fàcil fer prevaler tan sols aquella opinió d'igualtat de condicions. No oblidem que els homes instruits de l'època eren lectors de sant Agustí o de sant Joan Crisòstom. El primer havia dit que, «per separat, com a ajuda, la dona per ella mateixa

El 1463 Isabel de Villena va ser nomenada abadesa del convent de la Trinitat de València.

no està feta a la imatge de Déu; mentre que l'home sol és la imatge de Déu tan plenament i completament com quan la dona està al costat d'ell». I el gran predicador havia dit que no calia que la dona ensenyés: «ensenyà una vegada, i ho espatllà tot.»

Tasca difícil la d'Isabel de Villena i, per tant, encara més admirable. Les lleis de l'època responien a la demanda social i establien unes limitacions externes, però la tradició posseïa encara

més força, gràcies a una sèrie de tabús interns.

Un altre element de l'antifeminisme de l'època devia estar connectat amb uns, diguem-ne, tímids començaments de l'emancipació femenina. Fragmentària com era, i en gran part subjecta a unes conjuntures molt canviants, la seva simple aparició de tant en tant produïa tensions més o menys violentes. Les pitjors vindrien un segle més tard que l'època de sor Isabel, amb la cacera de bruixes, en la qual les víctimes principals foren dones, considerades com la «vaixella més fràgil» i lligades amb pacte diabòlic a través de la mare Eva.

Però aquestes aberracions serien d'uns altres temps, els d'una possibilitat més gran d'emancipar-se per a la dona. A finals de l'edat mitjana, com que aquesta possibilitat només hi era en grau mínim, la reacció misògina no era tampoc excessiva. No és que no hi fos, com la d'aquell inquisidor castellà contemporani que, en un llibre seu, deia preferir els homes heretges a les dones, perquè totes eren unes «males bèsties».

Però també hi havia persones favorables a la dona, com en el factor clau de la instrucció femenina. Com Joan

Lluís Vives (exiliat, és clar), que ho era molt més que el seu col·lega Erasme, que volia reservar-la a les dames de la noblesa. I, fins i tot, censurs inquisitorials que, quan fou imprès el *Spill* o *Llibre de les dones*, hi feren afegir un bon munt de versos, favorables a la dona entre totes les dones. A Maria, evidentment. Potser una victòria a mitges sobre el llibre de Jaume Roig. Però, almenys, dins de la línia preconitzada per l'escriptora clarissa.

Protagonistes femenines a la «Vita Christi», a cura de Rosana Cantavella i Lluïsa Parra, ha estat publicat per Edicions de les Dones, que ja ens ha donat obres de les pioneres del feminisme entre nosaltres, com ara Dolors Monserdà de Macià; de les continuadores, amb diversos nivells i punts de vista, i amb noms tan importants com Carme Montoriol, Caterina Albert («Victor Català»), Clementina Arderiu; cartes de la novel·lista Mercè Rodoreda; contes de Rosa Leveroni; o escrits d'Anna Murià. Sense deixar de banda un epistolari d'una dama del segle XVI, Estefania de Requesens; o les *trobadoiritz*, poetes occitanes del segle XII, que exerciren un paper tan interessant en aquell primer intent de civilització completa. □

Diputació de Lleida

COL·LECCIÓ DE PROSA «LES TALÚRIES»

Convocatòria de Selecció d'obres en prosa

La Diputació de Lleida convoca un concurs literari de narrativa i prosa en general, al qual poden participar tots els escriptors de les Terres de Lleida.

La primera convocatòria del concurs de selecció d'obres de narrativa i de prosa es registrarà d'acord amb le següents:

BASES

- 1 Els treballs han de ser inèdits i en català. S'han de presentar tres còpies amb el nom i l'adreça de l'autor. L'extensió aproximada serà de 200 folis a doble espai.
- 2 Hi poden participar tots els escriptors de les Terres de Lleida, així com també aquelles obres vinculades al paisatge i a la gent d'aquesta geografia.
- 3 Les obres s'hauran d'ajustar a les modalitats de Narrativa (conte i novel·la) i de Prosa Lliterària (llibres de viatge, memòries, dietaris, retrats literaris...).
- 4 Els originals han de ser enviats per triplicat a la Diputació de Lleida, Departament de Cultura (C/ del Carme, 26. 25007 - Lleida), abans del 21 de novembre de 1988.
- 5 El Jurat o Consell Assessor, el formaran: Josep Vallverdú, Josep Murgades, Jaume Pont, Isidor Cònsul i Vicent Alonso. El Jurat seleccionarà un màxim de 5 obres.
- 6 Les obres seleccionades seran publicades en les diverses col·leccions de l'editorial Tres i Quatre de València. Per a llur distribució a les Terres de Lleida seran incloses dins la col·lecció «Les Talúries».
- 7 El contracte d'edició, signat per l'autor i l'editorial, s'ajustarà a la normativa legal vigent.
- 8 La participació en aquesta convocatòria comporta l'acceptació íntegra de les Bases que la regeixen.

Lleida, 19 d'octubre de 1988